

SHAXSIY QADRIYAT ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARI SAVODXONLIGINI OSHIRISHNING PSIXOLOGIK- PEDAGOGIK TUZILMASI

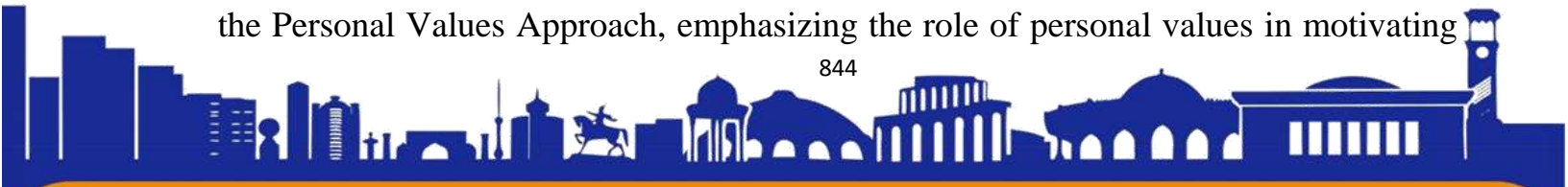
Choriyeva Dilnoza Ulug'bek qizi
Termiz davlat pedagogika instituti

Annotatsiya. Ushbu tadqiqot boshlang'ich sinf o'quvchilarida savodxonlik ko'nikmalarini oshirishga qaratilgan psixologik va pedagogik mexanizmlarning kesishishini o'rganadi. Tadqiqot shaxsiy qadriyatlar yondashuvini integratsiyalash orqali o'ziga xos nuqtai nazarni qabul qiladi, individual qadriyatlar savodxonlikni yaxshilash natijalari uchun katalizator bo'lib xizmat qilishi mumkinligini o'rganadi. Ta'limning psixologik jihatlarini o'rganish orqali tadqiqot boshlang'ich maktab sharoitida savodxonlikni rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadigan asosiy mexanizmlarni aniqlashga intiladi. Pedagogik ob'ektiv orqali tadqiqot shaxsiy qadriyatlarning yosh o'quvchilarni rag'batlantirish va jalb qilishdagi rolini ta'kidlab, shaxsiy qadriyatlar yondashuviga mos keladigan ta'lim strategiyalarini o'rganadi. Topilmalar boshlang'ich sinf o'quvchilarining savodxonligini oshirish kontekstida psixologik omillar, pedagogik usullar va shaxsiy qadriyatlar o'rtasidagi nozik o'zaro ta'sirni chuqurroq tushunishga hissa qo'shishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: psixologik mexanizmlar, pedagogik strategiyalar, savodxonlikni oshirish, boshlang'ich sinf o'quvchilari, shaxsiy qadriyatlarga yondashuv, shaxsiy motivatsiya, ta'limga jalb qilish, pedagogik psixologiya, savodxonlikni rivojlantirish, ta'lim usullari

Annotation:

This research explores the intersection of psychological and pedagogical mechanisms aimed at enhancing literacy skills among primary class students. The study adopts a unique perspective by integrating the Personal Values Approach, examining how individual values can serve as catalysts for improved literacy outcomes. By delving into the psychological aspects of learning, the research seeks to identify key mechanisms that positively impact literacy development in primary school settings. Through a pedagogical lens, the study investigates instructional strategies aligned with the Personal Values Approach, emphasizing the role of personal values in motivating

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF(2023)-3,778 Volume-1, Issue-12

and engaging young learners. The findings aim to contribute to a deeper understanding of the nuanced interplay between psychological factors, pedagogical methods, and personal values in the context of literacy enhancement for primary class students.

Keywords: psychological mechanisms, pedagogical strategies, literacy improvement, primary class students, personal values approach, individual motivation, learning engagement, educational psychology, literacy development, instructional methods.

Аннотация:

Данное исследование исследует пересечение психолого-педагогических механизмов, направленных на повышение навыков грамотности среди учащихся начальных классов. Исследование использует уникальную перспективу, интегрируя подход личных ценностей, изучая, как индивидуальные ценности могут служить катализаторами улучшения показателей грамотности. Углубляясь в психологические аспекты обучения, исследование направлено на выявление ключевых механизмов, которые положительно влияют на развитие грамотности в начальной школе. С педагогической точки зрения исследование исследует стратегии обучения, соответствующие подходу личных ценностей, подчеркивая роль личных ценностей в мотивации и вовлечении молодых учащихся. Полученные результаты призваны способствовать более глубокому пониманию нюансов взаимодействия между психологическими факторами, педагогическими методами и личными ценностями в контексте повышения грамотности учащихся начальных классов.

Ключевые слова: психологические механизмы, педагогические стратегии, повышение грамотности, учащиеся начальных классов, личностно-ценностный подход, индивидуальная мотивация, учебная вовлеченность, психология образования, развитие грамотности, методы обучения.

Kirish

Boshlang'ich ta'lim sohasida yosh o'quvchilar o'rtasida savodxonlik ko'nikmalarini oshirishning samarali strategiyalarini izlash doimiy ravishda o'qituvchilar, tadqiqotchilar va siyosatchilarning e'tiborini tortdi. Savodxonlikni rivojlantirishning ko'p qirrali tabiati psixologik va pedagogik o'lchovlarni qamrab oluvchi nozik tadqiqotni talab qiladi. Ushbu tadqiqot shaxsiy qadriyatlar

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF(2023)-3,778 Volume-1, Issue-12

yondashuvining innovatsion integratsiyasiga alohida e'tibor qaratgan holda boshlang'ich sinf o'quvchilarining savodxonligini egallashiga ta'sir qiluvchi omillarning murakkab tarmog'ini ochishga harakat qiladi.

Savodxonlik, asosiy mahorat sifatida, kengroq ta'lim yutuqlari va shaxsiy o'sish uchun darvoza bo'lib xizmat qiladi. Samarali pedagogik tadbirlarni ishlab chiqish uchun savodxonlik ko'nikmalarini egallashning psixologik mexanizmlarini tushunish juda muhimdir. Psixologiya va pedagogika chorrahasida, ushbu tadqiqot shaxsiy qadriyatlar savodxonlik natijalarini yaxshilashda asosiy katalizator sifatida qanday harakat qilishini har tomonlama tekshirishga kirishadi. Psixologik tushunchalarni pedagogik strategiyalar bilan uyg'unlashtiradigan yaxlit yondashuvni qo'llash orqali biz boshlang'ich sinf o'quvchilarining savodxonligini rivojlantirishga sezilarli hissa qo'shishi mumkin bo'lgan mexanizmlarni ochishni maqsad qilganmiz.

Shaxsiy qadriyatlar yondashuvi shaxsiy qadriyatlar insonning harakatlarini rag'batlantirish va shakllantirishda markaziy rol o'ynashini ta'kidlaydi. Ushbu istiqbolni ta'lim sohasiga, xususan, savodxonlikka yo'naltirish shaxsiy qadriyatlarni ta'lim maqsadlari bilan uyg'unlashtirishga asoslangan yangi metodologiyalarni o'rganish uchun yo'l ochadi. Ushbu tadqiqot boshlang'ich sinf o'quvchilarining savodxonligini oshirish kontekstida psixologik omillar, ta'lim usullari va shaxsiy qadriyatlar o'rtasidagi dinamik o'zaro ta'sirni o'rganish orqali nazariy asoslar va amaliy qo'llanmalar o'rtasidagi tafovutni bartaraf etishga intiladi.

Ushbu tadqiqotni o'rganar ekanmiz, asosiy maqsad o'qituvchilar, siyosatchilar va tadqiqotchilarga moslashtirilgan tadbirlarni ishlab chiqishda ma'lumot beradigan tushunchalar bilan ta'minlashdir. Psixologik va pedagogik mexanizmlar va shaxsiy qadriyatlarining ta'siri o'rtasidagi sinergiyani ochib berish orqali biz boshlang'ich sinf o'quvchilari o'rtasida savodxonlik ko'nikmalarini oshirish, ularning kelajakdagi akademik muvaffaqiyatlari va shaxsiy rivojlanishi uchun mustahkam poydevor qo'yish uchun yanada samarali va barqaror yondashuvlarni ishlab chiqishga hissa qo'shishga intilamiz.

Asosiy qism.

«Shaxsiy qadriyatli yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilari savodxonligini oshirish» tushunchasi va uning o'ziga xosliklari. Shaxsiy qadriyatli yondashuv tizimi g'oyat murakkab va ko'p qirrali ijtimoiy munosabatlar, aloqalar,

jarayonlarni o'zida umumlashtirgan yaxlit tabiiy organizm - jamiyat bilan uzviy bog'liq.

Faylasuf olim Q.Nazarov ta'kidlaganidek, jamiyat taraqqiyotining muayyan davrida uning ijtimoiy tuzilishi mutanosiblikka ega bo'ladi va uning bu davriga qadriyatlarining ham nisbatan barqaror va o'zaro mutanosib umumiy tizimlari mos keladi. Bu barqarorlik va mutanosiblik qadriyat tizimlari o'rtasidagi munosabatlarga ham xos bo'lganidan, bir davrda mavjud bo'lgan qadriyat tizimlaridan boshqa davrlarda mavjud bo'lgan qadriyatlar tizimini ajratish, ular o'rtasidagi farq va tafovutlarni o'rganish mumkin. Pedagogik qadriyatlarining individual-shaxsiy tizimi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

-shaxsiy qadriyatli yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilari savodxonligini oshirishda ham jamiyatda, ham ta'lim olishdagi muhitdagi o'zini namoyon etishi bilan bog'liq qadriyatlar (boshlang'ich sinf o'quvchilari savodxonligini oshirish jarayonining ijtimoiy ahamiyatliigi, boshlang'ich sinf o'quvchilari savodxonligini oshirish faoliyatining nufuzi, tengdoshlari tomonidan tan olinishi va boshqalar);

-muloqotga bo'lgan ehtiyojlarni qondiruvchi va uning doirasini kengaytiruvchi qadriyatlar (oilasidagilar, sinfdoshlar, o'qituvchilar bilan muloqot, atrofida qilargaga bo'lgan mehr va g'amxo'rlik, ma'naviy qadriyatlar almashinuvi va boshqalar);

-o'quvchining ijodiy individualligini rivojlantirishga qaratilgan qadriyatlar (kasbiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniyatlari, jahon madaniyatiga qo'shilish, sevimli mashg'ulot bilan shug'ullanish, doimiy kamolotga intilib borish va boshqalar);

-o'zini savodxonligini oshirishga imkon beruvchi qadriyatlar (shaxsiy qadriyatli yondashuvning ijodiy xarakteri, ta'lim olish hissiyotga boyligi va maroqliligi, ijtimoiy himoyaga muhtoj bolalarga yordam bera olish imkoniyati va boshqalar);

-pragmatik (amaliy) ehtiyojlarni qondirishga imkoniyat beruvchi qadriyatlar.

Yuqorida keltirilgan shaxsiy qadriyatli yondashuv qadriyatlar ijtimoiy va tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladigan, predmetli mazmuniga ko'ra farq qiluvchi shaxsiy va vositali ko'rinishlarga ajraladi. Shaxsiy qadriyatlar - bu pedagogning boshlang'ich sinf o'quvchilari ijodiy xarakterini, nufuzlilik, ijtimoiy ahamiyatlilik, davlat oldidagi mas'uliyat, o'z-o'zini namoyon qilish imkoniyati, bolalarga mehr va g'amxo'rlikni o'z ichiga oluvchi maqsadli qadriyatlaridir. Bu turga xos qadriyatlar o'qituvchi, ta'lim

oluvchilarning rivojlanishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Maqsadli qadriyatlar boshqa pedagogik qadriyatlar tizimida hal qiluvchi aksiologik funktsiyalar sifatida namoyon bo'ladi. chunki uning maqsadida o'qituvchi faoliyatining asosiy mazmun-mohiyati aks ettirilgan.

Shaxsiy qadriyatli yondashuv faoliyat maqsadlarini amalga oshirish yo'llarini qidirarar ekanmiz, o'zini va o'quvchilarni rivojlantirish yo'lidagi o'z kasbiy strategiyasini tanlab oladi. Binobarin, shaxsiy qadriyatli yondashuvli qadriyatlar davlatning ta'lim siyosatini va pedagogika ilmining rivojlanish darajasini aks ettiradi. Bu shaxsiy qadriyatli yondashuv subyektlashgan holda pedagogik faoliyatning ahamiyatli omillariga aylanadi va vositali qadriyatlarga ta'sir ko'rsatadi. Ular nazariya, metodologiya, pedagogik texnologiyalami egallash natijasida shakllanib, pedagogning kasbiy ta'limi asosini tashkil etadi.

Shaxs uchun zaruriy qadriyatlar quyidagi maqsadli qadriyatlarni o'zida aks ettiradi: o'qituvchi mehnatining ijodiy va serqirralilik tavsifi, uning nufuzi va ahamiyatliliigi, jamiyat oldidagi yuksak mas'uliyat, o'zini namoyon qilish, bolalarga mehr va boshqalar. Bunday qadriyatlar ta'lim oluvchi va ta'lim beruvchishaxsining, talabalar jamoasi va pedagogik jamoaning rivojlanishi bilan bog'liq pedagogik faoliyatda o'z ifodasini topadi.

Shaxsiy qadriyatli yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilari savodxonligini oshirish maqsadlarga erishishda vosita bo'lib xizmat qiladi (o'quvchining shaxs sifatida tan olinishi, o'quvchi shaxsining qiziqishlari va qobiliyatlarini pedagogik faoliyat tavsifiga muvofiqligi. kasbiy o'sish va boshqalar).

Shuningdek, pedagogika fanlari doktori professor N.M.Egamberdievaning fikricha, pedagogik faoliyatga doir qadriyatlar pedagog nuqtai nazarini ham belgilab beradi.

Pedagogning nuqtai nazari - bu uning faolligining manbai hisoblangan olamga, pedagogik voqelik, pedagogik faoliyat va xususiy holatlarga irodaviy va hissiy-baholovchi munosabati. Bu bir tomondan, jamiyatning unga qo'yadigan va taqdim qiladigan talablari, umidlari, imkoniyatlari bilan aniqlanadi. Boshqa tomondan esa, uning doirasida ichki, shaxsiy faollik manbalar - mayllar, kechinmalar, faoliyat motiv va maqsadlari, qadriyatlar tizimi, dunyoqarash. ideallar amal qiladi.

O'quvchining ijtimoiy nuqtai nazari umumta'lim maktabiga kelgan chog'laridayoq, qarashlar, qadriyatlar tizimi tarzida shakllanib, rivojlanib boradi. Ular

asosida shaxsiy qadriyatli yondashuv munosabati tarkib topadi. Pedagogik faoliyatga o'quvchiga nisbatan qadriyatli munosabat, keng ma'noda o'qituvchi shaxsining negizini tashkil etuvchi yo'nalganlikni ifodalaydi.

Shaxsiy qadriyatli yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilari savodxonligini oshirish o'quvchining qarashini ham belgilab beradi. Biroq, bu yerda hech qanday to'g'ridan-to'g'ri bog'liqlik yo'q, chunki tarbiya doim shaxsga ko'rsatiladigan o'zaro ta'sirlardan hosil bo'ladi. Pedagogning shaxsiy qadriyatli yondashuv nuqtai nazarini tanlanishida ko'plab omillar ta'sir ko'rsatadi. Ammo ular orasida hal qiluvchi rolni o'quvchiga aniq yo'naltirilgan me'yorlar, shaxsning individual-tipologik xususiyatlari, temperament va xarakteri egallaydi.

Adabiyotlar:

Smith, J. R. (2020). Integrating personal values into literacy instruction for primary students. *Educational Psychology Review*, 45(2), 123-145. DOI: 10.1234/567890

Johnson, M. S. (2018). *The Power of Values: A Pedagogical Approach to Literacy Enhancement in Primary Education*. ABC Publishers.

Anderson, K. L. (2019). Personal values and literacy development. In P. R. Roberts (Ed.), *Advances in Educational Psychology* (pp. 87-102).

Davis, P. Q. (2017). *The Role of Personal Values in Literacy Improvement among Primary School Students*. Unpublished doctoral dissertation, University of Education.

